

certe peccatum futurum, sicut Christus Dominus dixit Petro, adhuc tenetur non peccare, alias si non teneretur, non peccaret, et consequenter neque damnaretur: ergo tenetur sperare, et a Deo orare auxilia supernaturalia, et gratiam, ut non peccet: ergo etiam ut salvetur, quia gratia et non peccare dicit ordinem intrinsicum ad assecutionem salutis.

XVIII. Respondetur nos non teneri conformare semper voluntatem nostram cum voluto materiali divinæ voluntati, hoc est cum materia voluta, si secundum se consideretur, ut non possumus velle mala, quæ Deus permittit; bene tamen sub illo modo, quo procedit aliquid a voluntate divina, ut supra etiam diximus; nec debemus regulari per voluntatem efficacem secundum quod est in re, et ignota nobis in particulari; bene tamen secundum voluntatem efficacem in particulari nobis revelata. Aliud est enim voluntas Dei efficax, prout est in re solum cognita a nobis in communi, et ignorata in particulari, sicut modo scimus in communi aliquos esse reprobatos efficaciter, nescimus tamen de isto, aut de illo in particulari, et ideo non possumus uti tali voluntate tamquam regula, cui in particulari conformetur. Aliud est voluntas efficax in particulari revelata nobis, cui necessario debemus conformari, non intendendo contrarium, quia redditur practice impossibile. Quia ergo modo non cognoscimus in particulari efficacia decreta Dei, cognoscimus autem in particulari voluntatem antecedentem, seu voluntatem signi, qua revelavit nobis velle omnes homines salvos fieri, ideo modo regulamur per hanc voluntatem, non per efficacem.

XIX. Ad secundum dicitur, quod desperatio sumitur tripliciter. Uno

modo pure negative pro sola non elicientia actus spei: alio modo private pro omissione actus sperandi, quando quis debet: tertio modo positive contrarie pro actu desperationis. Et primo modo non est peccatum, sed secundo, et tertio. Si ergo fiat alicui revelatio, quod propter omissionem sperandi damnabitur, talis revelatio est implicatoria, quia posita illa revelatione, non remanet illa ommissio privata, et peccaminosa, si quidem tunc non potest sperare. Et ita non stat fieri revelationem absolute de condemnatione alicujus propter omissionem sperandi, sed tantum comminatorie. Si autem reveletur alicui, quod damnabitur propter desperationem positivam tertio modo acceptam, adhuc tenebitur non desperare; non tamen tenebitur sperare, nec poterit. Aliud enim est non sperare, aliud desperare; primum sine peccato fieri potest, sed non secundum, et in illo casu tollitur potestas sperandi propter impossibilitatem objecti, non tamen redditur licitum desperare, quia hoc est intrinsece malum; semper est enim injuriosum misericordiæ divinæ recedere ab illa, quasi non possit salvare, quod est ei diffidere. Et idem dicendum est de oratione, quod in casu posito esset implicatio revelare alicui reprobationem absolute propter solam omissionem orandi, et petendi salutem, quia facta tali revelatione, talis ommissio non esset peccatum. Videatur Bagnez 2-2, quæst. xxii, art. i, dub. iii ad secundum; et magister Torres hic art. vii, disp. ii, num. xi.

XX. Ad tertium respondetur, quod ille, cui revelata est sua reprobatio, non potest illam sperare, potest tamen et tenetur vitare peccata, et sperare, ac petere auxilium ad illa vitanda, quia hoc remanet illi simpliciter possibile, licet autem gratia,

et vitatio peccati de se ordinentur ad gloriam, tamen quia respectu istius non sunt efficaciter ad gloriam consequendam ordinata, ideo non potest eam intendere ut assequendam, unde nec ipsa auxilia potest sperare per virtutem spei, quia non possunt ista media sperari tunc, ut intenduntur assecutionem beatitudinis, quod requiritur ad virtutem spei. Si autem alicui reveletur peccatum suum faciendum, absolute non potest sperare, aut petere auxilium Dei efficax ad evadendum illud, tenetur tamen ex auxilio sufficienti facere quod in se est ad vitandum peccatum, quia auxilium sufficiens datur ad posse; et ita si peccaverit, ex culpa sua peccat, quia habuit auxilium sufficiens, et consequenter potentiam ad vitandum; non tamen potest sperare ut de facto vitet. Et ita hic casus quasi implicationem, et perplexitatem moralem inducit. Petro autem non revelavit Christus absolute, quod eum negaret, sed ipse accepit Christi revelationem comminatorie, nec intellexit illam, ut absolutam ut expresse inquit S. Thomas in ii, quæst. i, dist. iv, art. ii ad primum.

XXI. De inimicis dico ultimo, licitum esse pro illis orare, et in communi, et in particulari, non tamen tenetur semper et in particulari orare pro inimicis. Prima pars patet Matthæi v: *Orate pro persequentibus vos*: secunda vero pars deducitur optime a D. Thoma hic ex ipso præcepto charitatis, et explicatur a Cajetano supra quæst. xxv, art. viii et ix. In summa tenetur homo de necessitate præcepti respectu inimicorum ad ista sex. Primo, non habere odium ad inimicum: secundo, non excludere eum a communibus beneficiis, et orationibus, ut si oremus pro aliqua communitate in qua habeo inimicos, non possumus illos excludere a tali oratione: tertio, ut positive,

et contrarie non excludam illos a particularibus orationibus, ut si petam aliquod bonum pro amico, non possum positive petere contrarium pro inimico; hoc enim proveniet ex malo affectu ad ipsum: quarto, tenemur habere præparationem animi ad incurrendum inimico in casu necessitatis: quinto, in ipso casu necessitatis tenemur ei succurrere, vel orando pro illo in particulari, si indigerit oratione, vel aliud beneficium ei præstando: sexto, ut si sequatur scandalum ex eo, quod particularia signa dilectionis non exhibeantur inimico, tenemur ea exhibere signa, aut in particulari ei loqui ad evitandum scandalum. Extra hos casus, et remoto odio, et scandalo, non tenetur aliquis loqui specialiter inimico, aut specialia signa dilectionis ei exhibere, vel in particulari pro eo orare, nec propterea est deneganda alicui absolutio, ut notavit Cajetanus citatus. Videri potest magister Torres hic, et Suarez libro primo de oratione, capite xvi.

ARTICULUS VII.

Utrum convenienter septem petitiones orationis Dominicæ assignentur?

I. Conclusio est affirmativa: quia vero non occurrit hic specialis difficultas circa textum S. Thomæ omissimus hunc articulum. Qui voluerit ejus materiam adlongam percipere, ex modernis legat magistrum Torres hic, et Suarez lib. iii de oratione, cap. viii; Azorium tom. i de institutionibus moralibus, lib. ix, cap. xxxvii. Ex antiquis plures citat Torres hic; inter alios videri poterunt Cyprianus in expositione orationis Dominicæ, et omnium pulcherrime S. Thomas opusculo septimo. De

oratione vero angelica agit sanctus doctor opusculo octavo. Possumus autem tractare de illa formula orandi, quæ ex utraque ista oratione componitur, et vocatur rosarium, de quo agit Suarez citato loco, capite nono. Cæterum quæ ad theologiam difficultatem pertinent circa hanc orationem in tractatu de oratione vocali melius expediuntur.

II. Solum hic adverte, quod agens ibi Suarez de antiquitate rosarii refert tamquam pium, et probabile illud incepisse a B. P. N. Dominico, licet alii dicant (inquit ipse) multo ante incepisse, et temporibus Bedæ fuisse antiquam consuetudinem; imo ad tempora Apostolorum illam quidam referunt, sed nunc inquit Suarez sufficit nobis commemorare, quod Pius V, in bulla quadam dicit inventum hæc a Spiritu sancto fuisse. Sed miror cum integra verba non retulerit ex bulla pontificis quando refert opinionem de inventione rosarii; dicit enim Pius, quod: « Spiritu sancto, ut pie creditur afflatus B. Dominicus P. N. modum hunc orandi excogitavit, » ac perinde si a Spiritu sancto, ut a principali auctore inventum dicit pontifex, non privemus laude eum, quem tamquam ministrum hujus formulæ orandi Spiritus sanctus elegit, id est, beatissimum P. N. Dominicum, ut ille pontifex dicit.

ARTICULUS VIII.

Quibus personis conveniat orare?

I. In his articulis expedito tractatu de materia, pro qua possumus orare agit S. Thomas de personis, quæ possunt orare, et ideo in articulo decimo dicitur hoc esse proprium creaturæ rationalis, et per ly creaturæ excluditur Persona di-

vina, quia non potest habere superiorem, a quo aliquid accipiat. Et ita recte S. Thomas hic intelligit id quod dicitur ad Romanos viii: *Spiritus postulat pro nobis, etc.* id est, postulare nos facit, per ly vero rationalis excluduntur omnia non intellectiva, quæ proprie non possunt orare, sicut neque ordinare. Si quando vero in Scriptura bruta dicuntur petere, intelligitur metaphoricè pro naturali instinctu, ut hic explicat D. Thomas in articulo undecimo et supponenda est doctrina, quam supra in articulo quarto late tradidimus contra hæreticos ostendendo, quod sancti orent pro nobis: et hoc est, quod præcipue docebat Vigilantius, scilicet mortuos non orare pro nobis, quod D. Hieronymus in libro contra Vigilantium improbat. Distinguendus est autem triplex status sanctorum post hanc vitam. Quidam enim sunt beati; quidam fuerunt extra beatitudinem, et extra pœnas, ut patres in limbo; quidam vero in purgatorio. De damnatis autem certum est non orare eos oratione religiosa, quidquid sit an diabolus possit aliquid petere a Deo, sicut petivit ut extenderet manum in Job, et Lucæ xvi dives ex inferno orabat.

II. De beatis ergo solum duo sunt advertenda: primum pro quibus orent, secundum quomodo orent. Quoad primum orant beati non solum pro nobis, sed etiam pro se ipsis, non quidem quoad gloriam essentialem animæ, sed quoad accidentalem tam corporis sui, quam exaltationis sui nominis, de quo S. Thomas hic ad primum. Et colligitur ex Apocalyp. vi, ubi martyres sub throno Dei dicuntur clamare pro vindicta sui sanguinis, etc. Quoad secundum, modus orationis potest attendi quoad multa; scilicet quod orent mentaliter, aut vocaliter; quod orent formaliter per actum intellec-

tus, aut virtualiter solum habendo desiderium, aut etiam offerendo preces nostras, vel repræsentando merita sua; quod orent merendo, vel non merendo; sciendo futurum eventum, vel non sciendo; absolute, vel conditionate. Et omnes isti modi non repugnant beatis præter meritum, quia sancti non sunt in statu merendi in patria. Est vero dubium in duobus. Primo, an orent aliquando nesciendo eventum futurum: et secundo, quid sit offerre, et repræsentare preces nostras Deo.

III. Resolutio in istis est, quod beati utroque modo possunt orare, scilicet cognoscendo futurum eventum, vel nesciendo. Primum patet in Christo Domino, qui multa hic petivit, et modo interpellat pro nobis in cælo, qui tamen cognoscit omnes eventus futuros: secundum colligitur exemplo pugnæ, quæ fuit inter Angelos Daniel x, circa liberationem populi Judaici, quæ ut docet D. Thomas i part. quæst. cxiii, artic. viii, processit ex nescientia divinæ voluntatis circa illud negotium, unde cum uterque Angelus contraria existimaret, restitisse sibi dicuntur: unde si tunc peterent aliquid circa talem liberationem, peterent nesciendo eventum futurum, sed quia in omnibus conformantur divinæ voluntati, nec possunt in aliquo beati errare, aut exponere se periculo errandi, ideo si in tali casu orent, conditionate orabunt, si ita fuerit voluntas Dei. Cæterum, quia clare non constat in illo loco Angelos orasse etiam conditionate, quia non pugnant orationibus, ideo nec omnino certum est orare sanctos, quando sibi non constat de eventu: non tamen videtur omnino repugnare statui beatifico, quod aliqua circa nos nesciant, et pro illis conditionate orent. Ita teneat Suarez lib. i de oratione, cap. xi, nec omnino dissentit magister Torres

hic disp. ii, conclusione prima.

IV. Circa secundum, scilicet offerre, seu repræsentare preces nostras Deo, dico non esse idem quod orare, formaliter loquendo: nec solum exhibere illas, ut Deus cognoscat eas, sed exhibere ut eas approbet, quia cum sæpe procedant a nobis orationes minus puræ, et dignæ conspectui divino propter imperfectionem orantis, sancti sua intercessionem quasi eas excusant, et valorem eis tribuunt, suscipiendo ipsarum patrocinium, aut applicando merita sua, ut sic Deo placeant, et approbentur.

V. De sanctis, qui fuerunt in limbo jam supra articulo quarto diximus eos aliquando, saltem in generali, orasse pro necessitatibus vivorum, ut constat ex secundo Machabæorum ultimo. In particulari autem non orabant ordinarie pro illis, quia ex vi talis status non poterant eas in particulari cognoscere, sed solum ex dispensatione Dei.

VI. De animabus vero purgatorii Suarez loco citato, numer. xvi et xvii, ut probabile censet, quod orent pro nobis saltem in generali, scilicet orando pro benefactoribus suis, quicumque sint. Stando tamen in doctrina D. Thomæ hic solutione ad tertium, existimo ut certum, eas non orare pro necessitatibus nostris in particulari, quantum est ex vi status sui, quia ex vi illius non possunt eas cognoscere, nisi aliud fiat ex Dei dispensatione. Secundo, ex ratione D. Thomæ, scilicet, quia sunt nobis inferiores quantum ad pœnas, existimo non convenire illi statui, ut orent pro nobis quasi offerendo Deo preces nostras, et adjuvando, et dando eis valorem, et patrocinium, sicut faciunt beati, quia sunt in statu patiendi, et quasi incarceratæ indigentes nostris suffragiis, unde non convenit ipsis orare, quasi orando pro aliis, et in-

tercedendo. Tertio, dico quod si intelligatur animas illas pro se petere, sicut pauperes petunt eleemosynam, et quia indigent juvari a nobis, quod petant a Deo, ut nobis tribuat charitatem ad orandum, et satisfaciendum pro illis, et talibus benefactoribus dignetur retribuere, sic probabilissimum est eas orare Deum, sicut multoties constat eas petiisse a sanctis suffragia. Si enim ut legimus Lucae xvi dives damnatus petebat refrigerari linguam suam, et quod mitteretur Lazarus ad fratres suos viventes, cur non licebit animabus purgatorii petere refrigerium tormentorum? Et ut nobis concedat Deus charitatem, et ea, quæ requiruntur, ut fructuose oremus pro illis, quod est petere nobis bona spiritualia. Idem sentit Torres hic disputatione quinta.

DISPUTATIO XXII.

DE QUIDDITATE, ET SUBSTANTIA OFFICII DIVINI.

ARTICULUS I.

Quid intelligatur nomine horæ canonicæ, et quid illæ sint?

I. In ultimis articulis hujus quæstionis incipit tractare S. Thomas de oratione vocali, et conditionibus ad eam requisitis, et quia de oratione vocali, aut mentali, quatenus est in præcepto quasi naturali, aut juris divini, egimus supra articulo tertio de illa quatenus pertinet ad ecclesiasticum præceptum, et invenitur in horis canonicis, agendum nobis est, ut sic tota materia de oratione,

ac de religione, et de ejus interioribus actibus concludatur; et quia D. Thomas articulo duodecimo orationem vocalem divisit in publicam et privatam, de utraque quatenus ex præcepto Ecclesiæ debet fieri agemus. Ut ergo materiam hanc pertractare possimus ordine debito, primo agemus de ipsa substantia, et quidditate hujus orationis, quæ dicitur divinum officium: secundo, de personis, quibus competit eam in ecclesiis recitare: tertio, de ejus obligatione: quarto, de causis excusantibus: quinto, de modo, et conditionibus ad eam recitandam requisitis, et denique de publica, et solemni recitatione, qualis est, quæ fit in choro, et de obligatione ad illam.

II. Multa hic doctores tractant, quæ potius historiam videntur concernere, quam difficultatem aliquam theologicam, a quibus nos abstinere debemus, ne tempus difficultatibus expediendis concessum, longioribus historiis teramus. Igitur in hoc termino complexo horæ canonicæ duo involvuntur, quæ jam ex acceptatione, et usu Ecclesiæ ad unam rem significandam usurpantur; quia enim ex antiquissimo usu Ecclesiæ, ut mox ostendemus, per certas partes, et tempora diei solet Ecclesia certas, ac determinatas preces offerre Deo, ideo tales orationes, seu preces, quia certam, ac determinatam regulam ab Ecclesia habent canonicæ dicuntur, et canon enim Græce idem est quod regula: quia vero certis diei temporibus, seu horis recitari debent, aut quia certis diei horis correspondere debent, vel illas repræsentare, ideo preces horariæ, seu horæ dicuntur. Extenso autem vocabulo, omne illud officium, quod pertinet ad laudem divinam in Ecclesia recitandam, vel quod aliquo modo ad ministros Ecclesiæ spectat, et ad quod

tales ministri obligantur, secundum aliquam regulam determinatam ab Ecclesia, canonicum officium, vel canonicæ preces dici possunt, sicut id ad quod tenetur pensionarius post bullam Pii V, in locis ubi recepta est, dici potest canonicum officium, seu preces, quia ex mandato Ecclesiæ tenetur pensionarius certam, ac determinatam formam orandi recitare, scilicet officium parvum B. V. Mariæ. Et similiter ipsum officium missæ, et litaniæ, aliæque preces, quæ juxta certam, et determinatam formam Ecclesiæ certis et temporibus dicuntur, dici etiam possunt preces canonicæ, et nomine officii divini, seu officii canonici comprehendendi. Usus tamen jam obtinuit, vel solum dicantur horæ canonicæ, orationes illæ, quæ a matutino usque ad completorium includuntur. Hæc de nomine.

III. De quidditate autem, et substantia hujus orationis, quia cum uniuscujusque rei substantia, et quidditas, præsertim si physice consideretur, constat ex materia, et forma, ideo ad videndum hujus orationis quidditatem et naturam, solum oportet videre quid sit ejus materia, et quid sit forma. Et quia res ista est aliquid pendens ex Ecclesiæ instituto, et quasi artefactum in genere orationis, ideo forma hujus orationis debet esse, vel modus, vel ordo aliquis, seu significatio, aut dispositio aliqua orationum, qua ordinate, et debite aliqua recitentur ad laudandum, et orandum Deum.

IV. Circa materiam ergo, ex qua istæ orationes ecclesiasticæ debent componi fuerunt hæretici, qui rejiciebant ea, quæ non erant de Scripturis canonicis, ut hymnos, aut cantica a piis viris composita, quam hæresim Suarez libro iv de oratione, cap. ii dicit tenuisse Paulum Samosatenum, ut refert Eusebius. Quidam etiam, suppresso nomine, de

hoc errore notantur in Concilio Toletano iv, cap. xii. Et videtur favere istis hæreticis duplex canon. Primus est ex Concilio Laodiceno cap. lxx, et ultimo illius Concilii, ubi sic habetur: « Non oportet ab idiotis psalmos compositos, et vulgares in ecclesiis dici, neque libros, qui sunt extra canones legi, nisi solos canonicos novi vel veteris testamenti. » Secundus est ex Concilio Bracharenensi i, cap. xxx, ubi dicitur: « Extra psalmos veteris testamenti nihil poetice compositum in ecclesia psallatur: » ubi videntur omnes excludi hymni, et quidquid metricè canitur in officio divino.

V. Ratio quoque hoc videtur persuadere, quia materia, ex qua fit officium canonicum, talis debet esse ut careat omni errore, cum publice in ecclesia legendum proponatur, imo ex illo soleat duci argumentum irrefragabile ad aliquid probandum, eo quod sic Ecclesia canit, aut legit: ergo irrationabiliter sumitur hæc materia aliunde, quam ex canonicis Scripturis, historiæ enim humanæ, aut hujusmodi aliquando erroribus non vacant, et per hoc plerumque indigent emendatione. Deinde etiam videtur ex hoc prolongari ipsa oratio multorum verborum repetitione, et continuatione, contra id quod dicit Christus Dominus Matth. vi: *In oratione nolite multum loqui*: et Ecclesiast. vii: *Noli verbosus esse in multitudine presbyterorum, et ne iteres verbum in oratione tua*. Atque ita videtur hic habere locum argumenti secundi D. Thomæ in articulo duodecimo, scilicet, quod ex multitudine verborum tollitur attentio, et distrahitur mens a divina contemplatione, quod frequentissime accedit recitantibus horas propter earum longam prolixitatem.

VI. Nihilominus ne confundamus quæstiones, aliud est loqui de multitudine eorum, quæ in divino offi-